

Opgave 3 Criminaliteit in Nederland

tekst 5

In Nederland worden per jaar zo'n vijf en een half miljoen misdrijven gepleegd. Ruim anderhalf miljoen daarvan komt ter kennis van de politie. Uiteindelijk komen 5 250.000 zaken bij het OM binnen, waarvan er 100.000 voor de rechter komen. Meer dan 95% eindigt in een schuldverklaring. In ongeveer 10.000 10 gevallen wordt een taakstraf opgelegd, in een kwart van de zaken een vrijheidsstraf, voorwaardelijk of onvoorwaardelijk. Cijfers, cijfers. Wat zeggen deze? (...)

De criminaliteitscijfers zijn de laatste jaren niet heel veel veranderd. Daarvoor heeft 15 echter een sterke groei van de criminaliteit plaatsgevonden. In de jaren zestig en zeventig was het criminaliteitsniveau bepaald laag en Nederland was in die tijd internationaal gezien een relatief veilig land. 20 Terwijl het percentage opgehelderde delicten een stuk hoger was dan nu, was het aantal cellen nog niet de helft van het huidige en werden zelfs gevangenis gesloten. En dat terwijl de taakstraf, als alternatief voor 25 gevangenisstraf, nog niet bestond. (...)

Een klein deel van de stijging die in de jaren tachtig heeft plaatsgevonden, kan worden verklaard uit de groei van de bevolking en uit het feit dat er nu meer te stelen is dan 30 vroeger. Bovendien heeft de toen opkomende drugsproblematiek ook veel gevolgen gehad. Maar dat verklaart niet waarom het criminaliteitsniveau in Nederland zoveel sterker is gestegen dan 35 elders in Europa.

Bij het publiek is in de loop der jaren het gevoel van onveiligheid sterker geworden. Elk jaar wordt er onder de bevolking onderzoek gedaan naar de problemen die 40 men het meest verontrustend vindt. In de voorgaande jaren waren het onder andere het milieu, de werkloosheid en een kernoorlog die op de eerste plaats stonden. Nu zijn dat al geruime tijd criminaliteit en onveiligheid.

45 In het dagblad Trouw wordt op 6 januari 1999 de uitslag van een onderzoek over het

vertrouwen in politie en justitie bij de Nederlandse bevolking beschreven: 'vertrouwen in justitie keldert', aldus de kop. 50 En dan 'het vertrouwen in de rechtsstaat is de afgelopen jaren sterk afgenomen. Een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking vindt dat rechters en officieren van justitie te veel fouten maken waardoor verdachten 55 vrijuit gaan, de politie weinig bevoegdheden heeft en criminelen te mild worden bestraft. Ook moet de immigratie geremd worden om de misdaad tegen te gaan.' Toe maar. (...)

Hoewel er bij de methode en de vraagstelling van dit onderzoek wel de nodige kritische 60 opmerkingen geplaatst kunnen worden, denk ik dat het goed is dit soort gevoelens serieus te nemen en te proberen niet op de stereotiepe manier te reageren.

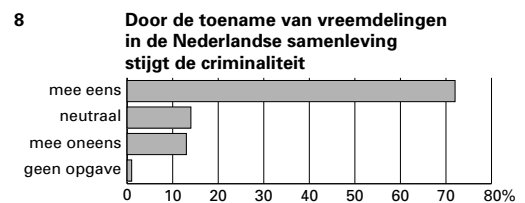
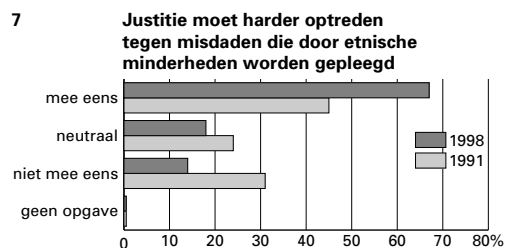
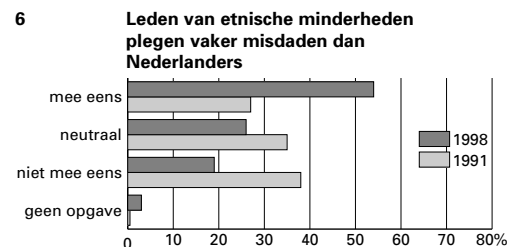
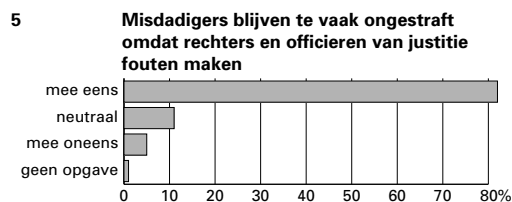
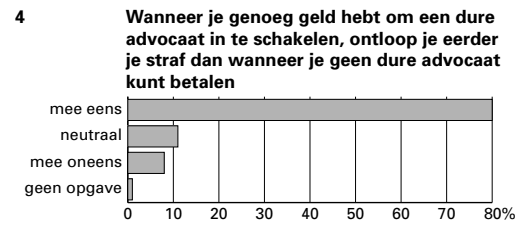
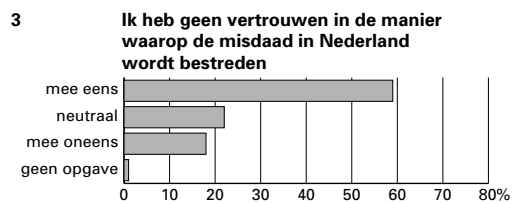
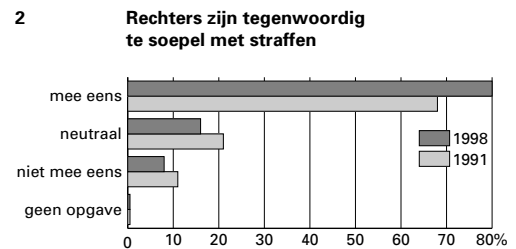
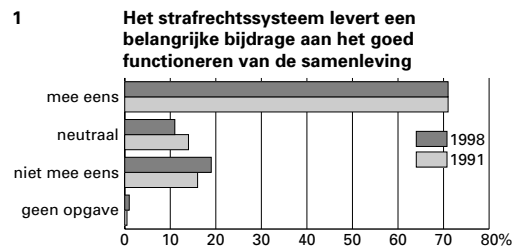
65 Waarom is het vertrouwen in de rechtsstaat gedaald? Waarom denken mensen dat officieren en rechters voortdurend fouten maken? Waarom nemen gevoelens van onveiligheid toe terwijl de omvang van de 70 criminaliteit niet wezenlijk stijgt? Waarom wordt er steeds om hardere straffen gevraagd?

Eén aspect wordt bij de discussie over onveiligheid en omvang van criminaliteit wel 75 eens vergeten. Het percentage delicten dat de politie nadat er aangifte is gedaan ook werkelijk opheldert. Worden 'de boeven' wel 'gevangen' om deze vreselijke uitdrukking maar eens te gebruiken. Het blijkt dat dit 80 ophelderingspercentage de laatste jaren een dalende tendens te zien geeft. (...)

Het antwoord van de politie op deze cijfers is dat men veel capaciteit inzet ter voorkoming van criminaliteit, omdat dat het belangrijkste 85 is. Ik vraag me af of dat argument voor de politie afdoende is, gezien de taak die de politie in onze samenleving heeft. Natuurlijk is het belangrijk dat voorkomen wordt dat misdrijven worden begaan. Waarschijnlijk is 90 dat in het algemeen gesproken ook het belangrijkste, maar eenmaal gepleegde misdrijven moeten ook worden opgehelderd, ook dat is een element van preventie.

bron: W. Sorgdrager, Een verantwoordelijke minister. Opstellen over justitie en politiek, Breda, 1999, pp. 126-129

diagrammen

bron: Trouw van 5 januari 1999

tekst 6

Wat opvalt is de tendens om de minister zelf vaker te betrekken in allerlei beslissingen op het gebied van de opsporing. Omdat ik dat geen goede ontwikkeling vind, heb ik dat zoveel mogelijk proberen tegen te houden. Het is gevaarlijk als de minister wordt ingeschakeld in het strafproces. (...)

Het 'doorlaten' van drugs of het inzetten van een crimineel als infiltrant zijn opsporingsstrategieën die in het verleden uit de hand zijn gelopen, zoals uit de parlementaire enquête door de Commissie-Van Traa is gebleken. Daarom is het bij de inzet van deze methoden uiteindelijk de minister die de beslissing goedkeurt. In zo'n geval moet alles wat relevant is voor de zaak op schrift staan, zodat de rechter kan toetsen hoe en waarom de beslissingen zijn genomen. Dit moet echter een tijdelijke regeling zijn. Als de situatie onder de nieuwe wetgeving eenmaal is uitgekristalliseerd moet de minister uit de procedure verdwijnen. Tot nu toe is de rechter

25 buitengewoon terughoudend in het oproepen van bewindslieden op een zitting. Het is te hopen dat dat zo blijft. (...)

De ministeriële verantwoordelijkheid van de minister van Justitie in concrete strafzaken is ingewikkelder dan in het andere handelen en nalaten van zijn ambtenaren. In het hoofdstuk over het Openbaar Ministerie is melding gemaakt van de mogelijkheden die de minister van Justitie heeft om zich te bemoeien met concrete strafzaken: hij kan een aanwijzing (een opdracht) geven om een zaak te vervolgen en hij kan ook ingrijpen in een opsporingsonderzoek. De minister heeft dus bevoegdheden om zich te bemoeien met het werk van het OM. Het OM is hiërarchisch ondergeschikt aan de minister van Justitie, en deze laatste is ten volle verantwoordelijk voor het handelen en nalaten van het OM, maar hij beschikt niet zelf over de bevoegdheden die het OM heeft. (...)

bron: W. Sorgdrager, Een verantwoordelijke minister. Opstellen over justitie en politiek, Breda, 1999, pp. 258-259

tekst 7

Onstilbare honger naar straf

F. Kuitenbrouwer

Vijf jaar cel? Onvoorstelbaar! Zo verwoordt een krantenkop de reactie van vrienden van de 17-jarige Daniël die begin dit jaar op het station in Vlaardingen werd doodgeslagen. Pas verderop in het bericht blijkt dat er ook nog tbs werd opgelegd. Dat is formeel geen straf maar een 'maatregel', maar tbs wordt door delinquenten vaak meer gevreesd dan celstraf, omdat het duidt op de aanwezigheid van een ernstige geestelijke stoornis bij de dader.

Een dergelijk bericht is typerend voor het 'grote onbehagen' over de Nederlandse

15 strafrechtspleging dat het onderwerp vormt van een gelijknamig boek van de Leidse hoogleraar strafrecht Th. A. de Roos. Jarenlang was het geijkte antwoord op dit onbehagen: lees een ander ochtendblad. Strafrecht is te ingewikkeld voor sjablonen zoals de kop over de uitspraak in de zaak Daniël van Cotthem. Maar dat gaat niet meer op. Er lijkt wel een nieuwe behoefte aan strenge straffen vaardig te zijn geworden over de hele samenleving, bepaald niet alleen onder de lezersschare van een groot ochtendblad. (...)

bron: NRC Handelsblad van 12 mei 2000

■ Opgave 3 Criminaliteit in Nederland

In 1999 schreef Winnie Sorgdrager een boek over haar ministerschap, getiteld 'Een verantwoordelijke minister'. Zij was minister van Justitie in het eerste kabinet-Kok (1994-1998). Deze opgave is opgebouwd aan de hand van fragmenten uit het boek waarin ze de ontwikkelingen op het gebied van criminaliteit en strafrecht in Nederland van de afgelopen jaren schetst.

Bij deze opgave horen de teksten 5 tot en met 7 en de diagrammen 1 tot en met 8.

Zie regels 1–7 uit tekst 5.

- 4p **19** A Geef twee redenen waarom een officier van justitie kan beslissen een zaak *niet* voor de rechter te brengen.
B Welk beginsel ligt ten grondslag aan deze redenen en wat houdt dit beginsel in?

Het criminaliteitsniveau in Nederland is in de jaren tachtig sterker gestegen dan elders in Europa (regels 26–35 uit tekst 5). Eén van de manieren om het criminaliteitsniveau uit te drukken, gebeurt via politiecijfers.

- 2p **20** Noem twee factoren die het moeilijk maken om politiecijfers van verschillende landen goed met elkaar te vergelijken.

Sorgdrager stelt de vraag waarom het criminaliteitsniveau in Nederland zoveel sterker is gestegen dan elders in Europa. Ze noemt zelf al een aantal verschijnselen dat een deel van de stijging kan verklaren zoals de groei van de bevolking, meer goederen om te stelen en drugsproblematiek. Zie tekst 5 regels 26–35. Voor de verklaring van de sterke toename van criminaliteit in Nederland baseert men zich op verschillende theorieën.

- 4p **21** Leg uit welke theorieën een samenhang kunnen verklaren tussen de relatief sterke stijging van criminaliteit in Nederland en de veranderingen in de Nederlandse samenleving. Noem in je antwoord twee theorieën.

In regels 45–64 uit tekst 5 bespreekt Sorgdrager een in het dagblad *Trouw* gepubliceerd onderzoek over het vertrouwen van de bevolking in politie en justitie.

Sorgdrager denkt dat „er bij de methode en de vraagstelling van dit onderzoek wel de nodige kritische opmerkingen geplaatst kunnen worden.” Enkele resultaten van dit onderzoek staan in het bronnenboekje: de diagrammen 1 tot en met 8.

- 2p **22** Plaats twee kanttekeningen bij de uitspraak die is weergegeven in diagram 6.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2002-II

- Zie de diagrammen 1 tot en met 8.*
- 2p **23** Uit welk diagram blijkt dat er volgens een meerderheid van de Nederlandse bevolking sprake is van klassenjustitie?
Licht je antwoord toe.
- Zie regels 73–93 uit tekst 5.*
- 1p **24** Op welke taak van de politie moet volgens Sorgdrager meer de nadruk worden gelegd?
- De nadruk die de politie legt op het voorkomen van criminaliteit (preventie) heeft bij bepaalde vormen van criminaliteit waarschijnlijk meer succes dan bij andere.
- 3p **25** Bij welke vorm van criminaliteit is deze aanpak waarschijnlijk het minst succesvol?
Licht je antwoord toe.
- Zie tekst 6.*
- Sorgdrager schrijft in haar boek ook over de bevoegdheden van de minister van Justitie op het gebied van de opsporing.
- 7p **26** *A* Noem de drie machten van de trias politica.
B Beschrijf met behulp van voorbeelden uit tekst 6 wat de taken zijn van de vertegenwoordigers van de drie machten bij het bestrijden van de criminaliteit.
- Zie tekst 6.*
- De rechtsstaat kent twee beginselen die op gespannen voet met elkaar kunnen staan.
- 4p **27** Leg aan de hand van deze twee beginselen van de rechtsstaat uit waarom het van belang is dat bij het inzetten van nieuwe opsporingsmethoden, zoals het 'doorlaten' van drugs, een wettelijke procedure is vereist waarbij duidelijk is wie waartoe bevoegd is.
- Zie tekst 7.*
- De rechtbank heeft in de zaak Daniël van Cotthem vijf jaar gevangenisstraf opgelegd in combinatie met tbs. De vrienden van Daniël vinden dat daders van dit soort misdrijven een hogere gevangenisstraf moeten krijgen en geen maatregel als tbs.
- 2p **28** Ben je het eens of oneens met de opvatting van de vrienden van Daniël van Cotthem?
Betrek in je antwoord een voor- of nadeel van een hogere gevangenisstraf en een voor- of nadeel van tbs.
- Voor een deel is het 'grote onbehagen' over de Nederlandse strafrechtspleging te verklaren uit het feit dat in het strafrecht lange tijd een zeer beperkte rol was weggelegd voor het slachtoffer. De laatste jaren zijn er maatregelen genomen om de positie van het slachtoffer te verbeteren.
- 1p **29** Noem een maatregel die de overheid heeft genomen om het slachtoffer een sterkere positie te geven in het strafrecht.
- De diagrammen 1 tot en met 8 in het bronnenboekje komen uit een onderzoek dat in opdracht van het dagblad *Trouw* is verricht. Als onderzoeksmethode is een enquête gebruikt.
- 2p **30** Aan welke voorwaarden moet deze onderzoeksmethode voldoen om betrouwbare uitspraken op te leveren? Noem er twee.